

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

(Maandoverzicht no. 9 - 1973)

(Tijdvak van 1-9-1973 t/m 30-9-1973)

I N H O U D

No. 1.156.078

blz.

Positiebepaling van de CPN naar aanleiding van een conferentie in Stockholm

1

Eenheidspolitiek en "constructieve oppositie"

6

CPN-standpunten met betrekking tot het loonoverleg

9

Verkiezingen in Zaanstad

11

Actie tegen milieu-belasting

12

Nederlandse Vrouwenbeweging

13

Sowjet-onderscheiding voor de voorzitter van de vereniging "Nederland-USSR"

15

BBKA opgericht

16

Toenemende belangstelling van studenten voor de CPN

17

Détente en interne sowjetpressie

19

Positiebepaling van de CPN naar aanleiding van een conferentie in Stockholm.

Een consultatieve bijeenkomst van communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa, die op 27 en 28 september in Stockholm werd gehouden en waarbij de CPN door waarnemers was vertegenwoordigd, heeft de CPN-leiding aanleiding gegeven haar opvattingen omtrent vraagstukken van de internationale communistische beweging nog eens onder de aandacht te brengen zowel van de in Stockholm verzamelde vertegenwoordigers van CP'en als van de eigen leden.

Reeds van mei 1973 af worden met name door de CP'en van Frankrijk en Italië voorbereidingen getroffen om te komen tot een conferentie van CP'en uit de kapitalistische landen van Europa. Daartoe hebben in de afgelopen maanden talrijke bilaterale ontmoetingen plaats gevonden, culmineerend in de consultatieve bijeenkomst in Stockholm, waar formeel besloten werd bedoelde conferentie in januari 1974 te doen plaatsvinden. De conferentie, waarvoor nog geen plaats werd vastgesteld, zal handelen over de huidige crisis van het kapitalisme in Europa, de actie van de CP'en voor sociale vooruitgang, democratie, nationale onafhankelijkheid, vrede en socialisme, en over de strijd van de CP'en voor eenheid met de democratische krachten. Voorafgaand aan de eigenlijke conferentie zullen in verschillende steden bijeenkomsten en colloquia worden gehouden, waarin bepaalde onderwerpen zullen worden uitgediept.

Sedert enkele jaren is bij de CPN-leiding de overtuiging groeiende dat nauwere relaties met andere CP'en wenselijk zijn, enerzijds omdat een geïsoleerde opstelling - hoe noodzakelijk die in het verleden ook geweest mag zijn - moeilijk verenigbaar is met het internationale karakter van een communistische partij, anderzijds om niet verstoken te blijven van de informatie die voor het bepalen van een juist beleid onontbeerlijk is. Een belangrijk argument voor het weer aanknopen van geregelde contacten met Westeuropese CP'en ontleent de CPN aan haar opvatting omtrent de rol van multinationale ondernemingen en de EEG, die gecoördineerde actie van CP'en noodzakelijk maakt. De aanzet tot een dergelijke samenwerking zou gegeven moeten worden door de CPN, de Italiaanse en de Franse CP. Aan de overige CP'en wordt door de CPN een ondergeschikte rol toegedacht.

Over de vormen waarin de internationale samenwerking zich zou moeten voltrekken, heeft de CPN-leiding zich in het verleden nooit duidelijk uitgesproken, hoewel zij er weinig twijfel over heeft laten bestaan met het bestaande systeem van conferenties weinig tevreden te zijn. De gemeenschappelijke verklaringen, die op conferenties worden uitgegeven, zijn door de CPN-leiding steeds uitgelegd als een aantasting van de autonome beslissingsbevoegdheid van elke CP. De besprekingen, die in de afgelopen maanden hebben plaatsgevonden met de Franse, de Italiaanse en de Engelse CP, hebben dan ook geen van allen zo'n verklaring tot gevolg gehad.

Hoewel de CPN-leiding kon verwachten dat de bijeenkomst in Stockholm niet zou verlopen volgens de regels die naar haar mening voor bijeenkomsten van CP'en dienen te gelden, heeft zij zich toch laten overhalen om - zij het als waarnemer - bij de bijeenkomst aanwezig te zijn. Wellicht omdat een weigering risico's met zich gebracht zou kunnen hebben voor de voortzetting van de nog in een beginstadium verkerende contacten met de Franse en de Italiaanse CP. Tegenover de eigen achterban heeft de CPN-leiding al vóór de bijeenkomst in Stockholm een soort rechtvaardiging gegeven voor de grotere bemoeienis van de CPN met de internationale communistische beweging, door de leden voor te houden dat het gezag van het revisionisme (lees: CPSU) tanende is, hetgeen dan zou blijken uit het feit dat een toenemend aantal partijen en individuele leden van partijen contact zoekt met de CPN. Bij velen is het inzicht groeiende dat de door de CPN gevoerde politiek van autonomie bij de huidige verdeeldheid in de internationale communistische beweging de enig juiste is, zo wordt gesteld.

Van een werkelijk prijsgeven door de CPN van voorheen geprppageerde standpunten is evenwel geen sprake. De CPN-vertegenwoordiging in Stockholm, bestaande uit partijvoorzitter HOEKSTRA en het lid van het Dageelijks Bestuur IJ , had slechts de status van waarnemer en bovendien heeft de delegatie de CPN-opvattingen nog eens duidelijk uiteengezet. Deze uiteenzetting werd in "De Waarheid" van 1-10-1973 gepubliceerd. In het in Stockholm uitgegeven communiqué werd van de CPN-bijdrage geen melding gemaakt; wel werd daarin aangetekend, dat de CPN als waarnemer bij de conferentie aanwezig was.

In deze CPN-verklaring, die duidelijk het stempel draagt van oud-CPN-voorzitter De GROOT, wordt de CPN-visie op de verdeeldheid in de

internationale communistische beweging nog eens uit de doeken gedaan. In het kort komt deze er op neer dat de CPN zich, doordat andere partijen zich niet gehouden hebben aan de richtlijnen van de Verklaring van Moskou van 1960 betreffende de gelijkheid en autonomie van de CP'en, gedwongen heeft gezien een autonome positie in te nemen om haar onafhankelijkheid zowel tegenover het revisionisme als tegenover het dogmatisme te kunnen handhaven. De CPN-leiding wijst er op dat zij respect heeft voor de rol van de socialistische landen (waartoe zij nadrukkelijk ook de Chinese Volksrepubliek rekent) in de internationale strijd, doch dat zij zich geenszins verplicht voelt om op grond daarvan elke handeling van een socialistisch land onvoorwaardelijk goed te keuren en te verdedigen. De CPN-leiding beschuldigt "zekere andere partijen" van "diverse openlijke pogingen tot inmenging; door aanvallen in de pers, pressie en boycot". Aan congressen, festivals en andere soortgelijke manifestaties van partijen die zich daaraan schuldig maken heeft de CPN, aldus de verklaring, dan ook niet deelgenomen. De CPN-leiding pleit opnieuw voor herstel van de eenheid in de internationale communistische beweging, die "slechts het resultaat kan zijn van onverzoenlijke ideologische strijd tegen revisionisme en dogmatisme". Tegelijkertijd zullen - aldus de CPN-gedachten-gang - de ervaringen die worden opgedaan in gemeenschappelijke acties aan de oplossing van de problemen een bijdrage leveren.

Hoe de relaties tussen de partijen onderhouden dienen te worden, is eveneens in de verklaring aangegeven. In het algemeen geeft de CPN de voorkeur aan bilaterale samenwerking. Voor wat betreft de situatie in "kapitalistisch Europa" wordt in de verklaring gepleit voor "een directe verbinding van de partijgroepen of locale partij-afdelingen van alle filialen van multinationals in alle landen van Europa" en voor contacten tussen de communistische fracties in de nationale parlementen van de EEG-landen en de landen die daarmee zijn gelieerd. De betrekkingen dienen "informeel" en "zakelijk" van aard te zijn en onderhouden te worden middels "persoonlijke contacten en onderlinge bezoeken van verantwoordelijke functionarissen van de leidingen". Ook aan de wetenschappelijke instituten is in dit verband een rol toegedacht. (In de documenten van het 24ste partijcongres heette het nog: "Betrekkingen met andere partijen mogen alleen van partijbestuur tot partijbestuur onderhouden en geregeld worden. "). De CPN zal echter niet samenwerken met "in een aantal landen bestaande groepen, die voortgaan zich Communistische Partij te noemen

ofschoon zij geen of geen noemenswaardige verbinding met essentiële delen van de arbeidersklasse en de volksmassa's in hun land hebben en niet tot massa-actie in staat zijn". (Dit opnieuw in tegenstelling tot de resolutie van het 24ste partijcongres waar nog sprake was van bereidheid tot "samenwerking met alle communistische partijen zonder onderscheid voor concrete acties").

Tenslotte wordt in de verklaring ingegaan op de voorgenomen conferentie van CP'en uit de kapitalistische landen van Europa. Op grond van de voorrang, die de CPN-leiding geeft aan vraagstukken die verband houden met de EEG, spreekt zij zich uit tegen de conferentie zoals die is voorgesteld. Wel is zij voorstander van zo'n conferentie als die beperkt wordt tot die CP'en uit de EEG-landen, die in eigen land iets te betekenen hebben en indien aan de volgende eisen wordt voldaan:

- de conferentie moet grondig worden voorbereid door bilaterale consultatie;
- de partijbesturen van de deelnemende CP'en dienen hun goedkeuring te hechten aan de agenda en elke partij dient tevoren stellingen over de agendapunten te formuleren;
- de discussie op de conferentie moet openbaar zijn en elke partij dient in eigen land een volledig verslag van de conferentie te publiceren;
- het uitvaardigen van gemeenschappelijke verklaringen of richtlijnen dient achterwege te blijven.

Het doel dat de CPN op korte termijn met haar internationaal optreden tracht te verwezenlijken is een gecoördineerd optreden van de CP'en in West-Europa, in het bijzonder in de EEG-landen, waarvan - naar CPN-mening - de Italiaanse, de Franse en de Nederlandse partij de spil vormen. Dat reeds het stadium bereikt zou zijn - zoals de CPN-leiding haar leden wil doen geloven - dat andere Westeuropese CP'en of individuele leden van die partijen (genoemd zijn de Italiaanse, Franse, Spaanse, Noorse, Belgische, Duitse en Engelse partij) contact zoeken met de CPN omdat zij tot het inzicht komen dat de uitgangspunten van de CPN de enig juiste zijn, is niet erg geloofwaardig.

Het staat vast dat de contacten met de Franse CP op initiatief van de CPN tot stand gekomen zijn. De Noorse CP heeft enkele maanden geleden (waarschijnlijk naar aanleiding van toegezonden publicaties) om inlichtingen gevraagd over het IPSO - Instituut voor Politiek en Sociaal Onder-

zoek - het wetenschappelijk bureau van de CPN. De Italiaanse CP heeft met de CPN contact opgenomen om haar te informeren over de plannen tot het houden van een conferentie van CP'en uit de kapitalistische landen van Europa. De Belgische en de Duitse partij worden door de CPN al geruime tijd niet meer als communistisch beschouwd; er zal dus waarschijnlijk sprake zijn van individuele leden van die partijen, die zich om een of andere reden tot de CPN hebben gewend. Met de Spaanse CP bestaat sinds de conferentie van Londen (1971) een min of meer geregeld contact, o.m. via de organisatie van de PCE onder de Spaanse gastarbeiders in Nederland. De Engelse CP heeft zich recent om tot dusverre nog onbekende redenen tot de CPN-leiding gewend. Het lijkt dan ook niet onwaarschijnlijk dat de CPN-leiding tegenover de eigen leden een sterk geïdealiseerde voorstelling van de stand van zaken heeft gegeven.

Hoewel de verklaring in krasse bewoordingen is gesteld en er forse beschuldigingen en verwijten worden gelanceerd aan het adres van een aantal partijen (die overigens niet met name worden genoemd), zijn er toch ook een aantal veranderingen in de tot dusverre geldende richtlijnen, die het verkeer met andere partijen wat kunnen vergemakkelijken. Zo heeft het CPN-principe niet deel te nemen aan "feestelijkheden van diverse formele aard" van andere partijen (congressen, jubilea e.d.) nog slechts betrekking op die partijen die zich schuldig maken aan inmenging in CPN-aangelegenheden (dat de Italiaanse en de Franse CP daartoe niet gerekend worden moge blijken uit de aanwezigheid van "Waarheid"-redacteur RO. op het festival van het Franse partijdagblad "L'Humanité" en uit het informele bezoek van oud-voorzitter De GROOT aan de festiviteiten rond het Italiaanse partijblad "L'Unita"). Voorts is het onderhouden van contacten niet langer uitsluitend voorbehouden aan het partijbestuur.

De CPN-leiding is er van overtuigd met haar rigoureuze stellingname op de consultatieve bijeenkomst van Stockholm een bijdrage geleverd te hebben tot het gezondmaken van de communistische beweging in West-Europa. In hoeverre zij daarmee gebleven is binnen de grenzen van hetgeen door andere partijen redelijk wordt gevonden, zal in de komende periode duidelijk worden aan de hand van het verloop van de relatie met de Franse en de Italiaanse CP.

Eenheidspolitiek en "constructieve oppositie".

De omstandigheid dat het belangrijkste object van de eenheidspolitiek van de CPN, de Partij van de Arbeid, regeringsverantwoordelijkheid draagt, heeft de CPN in een wat tweeslachtige positie geplaatst, die de praktische realisering van de eenheidspolitiek voor de CPN-kaders niet heeft vergemakkelijkt. Enerzijds wil de CPN de regering Den UYL steunen voorzover deze aan druk van rechtse zijde bloot staat, anderzijds wil zij het eigen gezicht van de CPN niet schuil laten gaan achter een al te loyale ondersteuning van het regeringsbeleid. In de Verklaring van het Partijbestuur van mei 1973 werd de CPN-opstelling omschreven als "constructieve oppositie"; in de Tweede Kamer werd door fractieleider BAKKER op 29-5-1973 als toelichting gegeven, dat de CPN er naar zal streven om "met behulp van de linkse krachten die er zijn het regeringsbeleid in de best mogelijke richting te stuwen".

Naar aanleiding van het onlangs gehouden PvdA-congres heeft het partijbestuur van de CPN zich in zijn laatstgehouden vergadering (op 15 en 16 september) opnieuw met dit probleem bezig gehouden. Het is tot de conclusie gekomen dat er reële samenwerkingsmogelijkheden bestaan, met name aan de basis en mogelijk ook op een iets hoger niveau. Het baseert deze gevolgtrekking onder meer op de omstandigheid dat de progressieve federatie niet van de grond gekomen is, hetgeen veroorzaakt zou zijn door de ontstemming onder PvdA-leden over het feit dat de CPN van zo'n samenwerkingsverband zou worden uitgesloten. De CPN denkt samenwerkingsverbanden te kunnen realiseren door acties te voeren voor zaken, waarvoor in sociaal-democratische kring blijkens uitlatingen op PvdA-congressen wel aanhang te vinden is, doch die op de achtergrond gehouden worden omdat - aldus de CPN-opvatting - de steun van de rechtse partijen aan het kabinetsbeleid er door in gevaar zou kunnen komen. In de praktijk betekent dit dat er voor de CPN-kaders slechts weinig speelruimte overblijft om zelfstandig initiatieven te nemen.

Voorbeelden van hoe de CPN haar eenheidspolitiek in het tijdperk van de "constructieve oppositie" tracht te realiseren, vormden het gezamenlijke protest van de Amsterdamse besturen van CPN, PvdA, D'66, PPR en PSP tegen de consequenties van de vestiging van een kernenergiecentrale in Kalkar ("De Waarheid", dd. 24-7-1973), de gemeenschappelijke actie met de PvdA in Amsterdam voor spoedige algehele gratieverlening aan de VVDM-bestuurders ("De Waarheid", dd. 6-8-1973) en de samenwerking bij de

Chili-demonstraties die in verschillende plaatsen werden gehouden. In de nabije toekomst wil de CPN de samenwerking in huurderscomité's, gericht tegen het huurbeleid van de regering, reactiveren. Op sociaal-economisch terrein laat de CPN het initiatief zoveel mogelijk over aan het NVV; haar bemoeienis blijft in het algemeen beperkt tot een weinig agressieve begeleiding in "De Waarheid".

Een bijzonder probleem op het gebied van de eenheidspolitiek doet zich voor met betrekking tot de samenwerking met socialisten in de lagere bestuurscolleges (colleges van B&W, Gedeputeerde Staten, Rijnmondraad). De CPN-leiding gaat er van uit dat er bij de PvdA in toenemende mate voorkeur bestaat voor de vorming van program- of meerderheidscolleges. De CPN heeft zich steeds principieel voorstander getoond van de vorming van afspiegelingscolleges. Hoewel de overweging dat de CPN in het verleden weinig kans maakte om bij de vorming van een programcollege te worden betrokken hier niet vreemd aan zal zijn, geldt als motief voor de CPN-voorkeur het weinig democratische karakter van een programcollege, dat immers een deel van de gemeenteraad buiten spel zou zetten. De CPN wenst een college van B&W niet anders te zien dan als een dagelijks bestuur, dat van de gemeenteraad als geheel zijn mandaat heeft gekregen. Bovendien geldt voor de CPN als een bezwaar, dat de CPN-vertegenwoordigers in een programcollege niet meer onderworpen kunnen zijn aan het democratisch centralisme, omdat zij gebonden zijn aan met andere partijen gemaakte afspraken. Om voor deze bij de volgende verkiezingen voor de gemeenteraden in mei 1973 opdoemende problematiek een oplossing te vinden, werd door het dagelijks bestuur van de CPN een commissie in het leven geroepen.

Op aanbeveling van deze commissie heeft het partijbestuur besloten de vraag program- of afspiegelingscollege voorlopig als van secundair belang te beschouwen en deelneming van CPN-ers aan bestuurscolleges afhankelijk te stellen van twee criteria:

- stelt het college de belangen van de werkende bevolking, die met de regeringspolitiek soms onverenigbaar zullen zijn, voorop;
- kan het college een bijdrage leveren aan de verdieping van het klassebewustzijn van de bevolking.

Hoewel de partij hiermede in principe de mogelijkheid heeft geopend in programcolleges zitting te nemen, weigert zij bindende afspraken over de inhoud van het program te maken vóór de verkiezingen. Het is namelijk haar overtuiging dat "de groep Den UYL in de PvdA" de colleges van B&W

wil maken tot uitvoerders van de regeringspolitiek op gemeentelijk niveau. De CPN zal alleen dan met de vorming van programcolleges instemmen indien daardoor de gezamenlijke machtsvorming van communisten en socialistes dichterbij kan worden gebracht.

CPN-standpunten met betrekking tot het loonoverleg

Eind augustus/begin september werd in het dagblad "De Waarheid" een discussie gevoerd over de eisen die gesteld moeten worden bij de komende loononderhandelingen. Aan de discussie deden vrijwel uitsluitend partijleden mee, ook al presenteerden zij zich in de meeste gevallen als leden van een NVV-bond. Aan het slot van de discussie werden de eisen die door hen naar voren waren gebracht geresumeerd door de heer W. NI, die in de dagelijkse leiding van de partij belast is met de organisatie van het bedrijfswerk.

Uit de discussiebijdragen concludeerde hij dat de ervaringen hadden aangetoond dat over de gehele linie sprake is van een achterstand in de lonen. Om aan die achterstand een einde te maken moest naar zijn mening:

- het huidige systeem van prijscompensatie vervangen worden door een systeem waarbij de lonen maandelijks worden aangepast aan de te verwachten prijsstijgingen;
- bij de komende loononderhandelingen een forse verhoging van de lonen worden bereikt; (Hierbij benadrukte hij nog eens het partijstandpunt dat de regering zich niet moet bemoeien met de loononderhandelingen);
- de regering zorgen voor een prijsstop bij de grote concerns;
- er voor gezorgd worden dat de achteruitgang van de reële lonen in 1973, ontstaan door de prijsverhogingen, wordt gecompenseerd, bijvoorbeeld in de vorm van een uitkering ineens.

De heer NI plaatste ook nog een kanttekening bij de nivellering van de lonen, zoals die in 1973 heeft plaatsgevonden en stelde dat het standpunt, dat de ene groep werknemers moet betalen voor de verbetering van een andere groep, moet worden afgewezen. Het partijstandpunt in deze is dat deze soort nivellering ertoe leidt dat twee groepen werknemers tegen elkaar worden opgezet en het eenheidsfront van alle werknemers wordt ondermijnd. Overigens beoordeelt de partijleiding de miljoenennota overeenkomstig. Uit de voorgestelde belastingplannen destilleert zij "dat de middengroepen het kind van de rekening dreigen te worden en daardoor worden afgestoten van de rest van de arbeidersklasse".

In de samenvatting ging de heer NI verder nog in op de naar zijn mening onevenredig zware belasting op extra-inkomsten (als vakantiegeld en ploegentoelsag) en op het vraagstuk van de werkgelegenheid. Daarbij poneerde hij opnieuw de eis dat de ondernemers, die hij

verantwoordelijk stelt voor de werkgelegenheid, een te stichten fonds moeten financieren, waarmede de werkgelegenheid verzekerd kan worden.

De heer NI besloot zijn artikel niet, zoals dat tot voor kort gebruikelijk was, met de oproep de strijd voor de realisering van de gestelde eisen voor te bereiden c.q. te organiseren. Wel stelde hij dat het zaak is de eisen te bespreken op de bijeenkomsten van bedrijfsledengroepen en vakbondsafdelingen, waar de conclusies getrokken zullen moeten worden over hetgeen gebeuren moet.

* *

*

Verkiezingen in Zaanstad

De verkiezingen voor de gemeenteraad van de nieuw gevormde gemeente Zaanstad, welke op 17 oktober a.s. zullen worden gehouden, zullen volgens de partijleiding van landelijke betekenis zijn en een beoordeling geven van de huidige regeringspolitiek. De organisatie van de verkiezingscampagne heeft ook een min of meer landelijk karakter gekregen. Het partijdistrict in de Zaanstreek kan, behalve over financiële steun, ook beschikken over het landelijke propaganda-apparaat. In de partij verwacht men bij de verkiezingen een stemmenpercentage van ongeveer 20 te verkrijgen, hetgeen betekent dat de partij in de Zaanse gemeenteraad 7 of 8 zetels zal gaan bezetten. Lijst-aanvoerder G. SC zal na de verkiezingen kandidaat worden gesteld voor het bekleden van een wethoudersfunctie.

In de campagne voor de verkiezingen wordt vooral aandacht besteed aan de colportage met het dagblad "De Waarheid" - een speciale editie van de krant werd eind september huis-aan-huis verspreid - en aan de verkoop van een speciale verkiezingsbrochure.

In de verkiezingscampagne worden naast plaatselijke eisen, die betrekking hebben op de gelijkwaardigheid van de verschillende woonkernen, de sociale woningbouw, de vaststelling van gemeentelijke belastingen, de sociale voorzieningen, het onderwijs, het verenigingsleven en de middenstand, ook landelijke strijdpunten aan de orde gesteld. Deze betreffen:

- een prijsstop bij de grote ondernemingen; verhoging van lonen en sociale uitkeringen; bestrijding van de werkloosheid;
- aantasting van de macht van de grote ondernemingen;
- vermindering van de bewapening;
- betaalbare huren;
- verdediging van de verworven democratische rechten.

In het partij-dagblad "De Waarheid" werd er op gewezen dat de komende verkiezingen zullen gaan tussen politieke groeperingen die ook in het landelijke beeld zijn terug te vinden. Sommige van die groepen zullen echter proberen zich voor te doen als een plaatselijke belangengroep, daarmee, aldus het blad, de politieke misère in hun partijen verhullend.

Actie tegen milieu-belasting.

In Groningen is de CPN gestart met een actie tegen het betalen van de zogenaamde "milieu-belasting". De centrale partijleiding nam hiertoe het initiatief nadat de CPN-fractie in de Provinciale Staten - maar in partij-kringen verluiddt overigens geheel per abuis - vóór het heffen van deze belasting had gestemd.

De stellingname van de CPN, zoals die in pamfletten tot uiting komt, is gelijk aan die van de Socialistische Partij (SP), die haar boycotactie voert via het Milieu Actiecentrum Nederland. Niet de gewone burgers vervuilen het milieu, maar de grote ondernemingen, die het, aldus het partijstandpunt, doen om extra winsten te verkrijgen. Actie moet dan ook gevoerd worden om te bewerkstelligen dat de grote ondernemers meer milieu-belasting moeten gaan betalen. Ook moet de regering maatregelen nemen die het onmogelijk maken deze belasting in de prijzen door te berekenen. De partij roept alle loontrekkenden op gebruik te maken van de mogelijkheden om kwijtschelding van de aanslag te krijgen. Tevens wijst zij op de mogelijkheid om bezwaar tegen de aanslag zelf te maken. Tot de organisatie van een boycot-actie, zoals de SP dat doet, zal de CPN niet overgaan, gezien de juridische consequenties die er voor de weigeraars aan verbonden kunnen zijn.

Nederlandse Vrouwenbeweging

Het hoofdbestuur van de NVB, dat in maart 1973 bekend maakte dit jaar géén Vrouwenactiedag te zullen houden, heeft, gevolg gevende aan de wens van de meerderheid van de leden, haar besluit herroepen en toch tegen de wens van de afdelingen Amsterdam en Zaandam in toch een Vrouwenactiedag georganiseerd. Na maanden van voorbereiding, waarin via artikelen in "De Waarheid" en het blad "Vrouwen", alsmede door het aanplakken van affiches herhaaldelijk de aandacht werd gevestigd op de jaarlijkse Vrouwenactiedag van de NVB, werd dit evenement op 4 september 1973 te Amsterdam gehouden.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling om in de ochtenduren een demonstratieve optocht te houden en daarna een politieke meeting, met aansluitend een cabaretprogramma in de grote zaal van Marcanti. Bij het vaststellen van de datum, 4 september, werd echter onvoldoende rekening gehouden met de voorbereidingen rond het regeringsjubileum van H.M. de Koningin, waardoor het hoofdbestuur zich genoodzaakt zag om via een speciaal rondschrijven aan de afdelingen bekend te maken dat van de straatdemonstratie werd afgezien.

Ongeveer 400 vrouwen uit alle delen van het land gaven aan de oproep gehoor en verzamelden zich op 4 september in de grote zaal van Marcanti. De meeting werd geopend door de voorzitter van de NVB, mevrouw G. v.d. LA., die in haar openingswoord de heren K. HO. van het partijbestuur van de CPN en J. BO. en M. PR. van het hoofdbestuur van het ANJV welkom heette. De overige sprekers waren mevrouw AH. (staakster bij OPTILON-Winschoten) en de secretaresse van de NVB, mevrouw DI.

Door de deelnemers aan de Vrouwenactiedag werd een brief gezonden aan de Minister van Justitie waarin het "onaanvaardbaar" werd uitgesproken over de halve gratiëring van de 16 VVDM-leden.

Tot slot werd nog een resolutie aangenomen die aan de regering en aan de Tweede Kamer gezonden zou worden. In deze resolutie werd o.m. geëist:

- het omlaagbrengen van de bewapeningsuitgaven;
- de stopzetting van het KALKAR-project;
- het afzien van Nederlandse deelname aan dat project en
- de intrekking van de Wet financiering snelle kweekreactor.

Op sociaal gebied bevatte de resolutie eisen voor opheffing van iedere vorm van discriminatie in de sociale en fiscale wetgeving.

Zoals uit het voorgaande blijkt, heeft de NVB haar jaarlijkse actiedag inderdaad afgestemd op actuele gebeurtenissen, zoals het hoofdbestuur voor ogen stond toen het in 1971 de jaarlijkse "ster-tocht" van de NVB afschafte en daarvoor in de plaats een meer op politieke strijd gerichte "Vrouwenactiedag" invoerde.

*
* *

Sowjet-onderscheiding voor de voorzitter van de vereniging "Nederland-USSR"

De voorzitter van de vereniging "Nederland-USSR", de heer W. HULST, is door het presidium van de Opperste Sowjet onderscheiden met de Orde van de Vriendschap der Volkeren. De orde is hem, blijkens een tekst van het besluit van het presidium van de Opperste Sowjet van 13 juli 1973, verleend "wegens zijn grote bijdrage aan het ontwikkelen en het nauwer aanhalen van de vriendschapsbanden tussen het Nederlandse volk en dat van de Sowjet-Unie". De heer HULST zou de eerste Nederlander zijn die met deze (hoge) orde is onderscheiden. De officiële uitreiking van de orde vond plaats op 1 september 1973 in het congrescentrum van de RAI in Amsterdam tijdens een groots opgezette plechtigheid, die aangeboden werd door de Sowjet-Ambassade. Voor de uitreiking was uit de Sowjet-Unie naar Nederland gekomen mevrouw Nina PO, , presidente van de Unie van Sowjetverenigingen voor Vriendschap en Culturele Betrekkingen met het Buitenland, die vergezeld was van de heer Igor WEI, plaatsvervangend hoofd van de afdeling West-Europa van eerdergenoemde Unie. Vertegenwoordigers van de Belgische en de Engelse zusterverenigingen waren aanwezig om hun gelukwensen aan te bieden.

Hoewel de onderscheiding natuurlijk in de eerste plaats de heer HULST zelf gold, die met recht de belangrijkste animator van de verenigings-activiteiten genoemd mag worden, zijn er toch enkele aspecten aan verbonden die in een wat groter verband van betekenis zijn. Door de grootse opzet en het publieke karakter, waarmee de uitreiking door de Sowjet-Ambassade werd omgeven, werd nog eens benadrukt, dat de vereniging van Sowjetzijde beschouwd wordt als een maatschappelijke organisatie in de zin van de Culturele Overeenkomst, die tussen Nederland en de Sowjet-Unie in 1967 werd gesloten. Ook zal de onderscheiding waarschijnlijk consequenties hebben voor de verhouding tussen de CPN en de CPSU. Door een dergelijk openlijk blijk van waardering voor de vereniging "Nederland-USSR", die in het conflict tussen beide partijen een belangrijke rol speelt, zal de CPN-leiding slechts sterker overtuigd zijn geraakt van de juistheid van haar autonome opstelling.

*

* *

BBKA opgericht

Op initiatief van een dertiental beeldende kunstenaars, waaronder de heren Ernst VI, Frans van BO en Bob BONIES (pseudoniem van B. NI) is op 23 maart 1973 de "Bond van Beeldende Kunstenaars" (BBKA) opgericht. Het secretariaat van deze nieuwe kunstenaarsorganisatie is in handen van de heer O. HA, beeldhouwer te Utrecht.

In de oprichtingsverklaring noemt de BBKA, die nauw verwant is aan de (pro-chinese) Bond van Nederlandse Marxisten-Leninisten (BvNML), zichzelf "de voortzetting van wat werd genoemd de 'aksie bbk'". Deze, in mei 1969, begonnen actie tegen het gevoerde kunstbeleid, werd in september 1971 door de initiatiefnemers (die in die tijd nog gereorganiseerd waren) ingepast in het kader van hun strijd voor de socialisering van de kunst. Daardoor werd, naar hun mening, de kunstenaarsactie in het perspectief gesteld van de strijd voor een socialistische maatschappij.

De oprichtingsverklaring van de BBKA gaat nader in op de ontwikkelingen in de kunstwereld sinds 1969, waarbij de beide beroepsverenigingen (de BBK en de daarvan afgesplitste BBK'69), ernstig gekritiseerd worden. Zij zouden hebben nagelaten de organisatie van de kunstenaars in overeenstemming te brengen met de gestelde doelen, waardoor de liberalistische opvattingen over het kunstenaarsschap een nieuwe voedingsbodem kregen en de situatie thans niet noemenswaardig zou verschillen met die van 1969.

De BBKA wil in de klassenstrijd de plaats innemen, zoals die in het "Kommunistisch Manifest" werd weergegeven :

"De bourgeoisie heeft alle tot nu toe geëerde en met vroom ontzag beschouwde beroepen van hun stralenkrans ontdaan. Zij heeft de dokter, de advocaat, de priester, de dichter en de wetenschapsman veranderd in haar betaalde loonarbeiders".

Vanuit deze stellingname zegt de BBKA: "Wij zijn arbeiders en als zodanig strijden wij (...) voor de socialisering van de beeldende kunst".

De aandacht die door de NOS in de serie "Kunst in de knoei" aan de BBKA en zijn standpunten werd gegeven, leidde tot een woedende aanval van de BBK. Deze verweet de NOS, in plaats van het geven van goede voorlichting, het voor de camera's halen "van een clubje bij kunstenaars in slechte naam staande lieden, (...) die op het huidige moment geen enkele rol meer spelen (...) en door de kunstenaars niet au serieux genomen worden".

Toenemende belangstelling van studenten voor de CPN

Sinds begin december 1972 valt een opmerkelijke stijging te constateren in het aantal studenten dat lid van de CPN wordt. Met name is dit het geval in Amsterdam, waar sinds genoemd tijdstip 82 studenten aan de Universiteit van Amsterdam (UvA), de Vrije Universiteit (VU) en enige andere onderwijsinstellingen (w.o. sociale academies), lid van de partij zijn geworden. (De cijfers voor 1971 en 1972 zijn resp. 42 en 51). Het totale aantal Amsterdamse studenten dat zich sinds 1970 bij de CPN heeft aangesloten (en lid is gebleven) is daarmee, voorzover bekend, op 181 gekomen.

De grotere belangstelling voor de CPN blijkt ook uit de toename sinds 1971 van het aantal studenten dat bij verkiezingen bereid blijkt een oproep te ondertekenen om op de CPN te stemmen. Waren dit er voor wat de hoofdstad betreft in april 1971 49, het jaar daarop steeg dit aantal tot 81. Landelijk waren de cijfers resp. 111 en 208. Van diegenen die in 1971 opriepen om op de CPN te stemmen, zijn er inmiddels 32 lid van de partij geworden; van diegenen die zulks in 1972 deden, tot dusverre 17. Dit aantal zal echter vermoedelijk nog stijgen.

Interessant is ook het feit, dat het aantal stemmen dat bij de verkiezingen van 1972 in het studentencolplex "Uilenstede" (waar behalve VU-studenten ook UvA-studenten wonen) op de CPN werd uitgebracht, in vergelijking met de verkiezingen van 1971 steeg van 1,2% (14 stemmen) naar 6% (150 stemmen).

Per faculteit

Voor wat de UvA betreft: van de bij de CPN aangesloten studenten studeren er 50 sociale wetenschappen; 19 van hen politicologie en 15 sociologie. Voorts studeren 19 leden wiskunde en natuurwetenschappen.

Aan de VU studeren 25 van de 30 CPN-leden sociale wetenschappen; 15 daarvan sociologie.

Invloed

Het landelijk aantal CPN-student-leden ligt vermoedelijk tussen de 300 en 400. Op een totaal aantal studenten van ca 100.000 lijkt dit niet veel. Zij kunnen echter een meer dan proportionele invloed uitoefenen op hun mede-studenten. Gedacht wordt daarbij aan de samenstelling van de besturen van sommige grondraden, aan de redacties van enige studentenbladen en ook aan de samenstelling van de studenten-delegatie in de universiteitsraad (UR) van de UvA.

Met ingang van het nieuwe collegejaar zijn tenminste 3 van de 8 bestuursleden van de Algemene Studentenvereniging Amsterdam (ASVA) lid van de partij. In het vorige bestuur waren dit er 5 van de 11. Hun invloed was blijkbaar zo groot dat een niet-communist, die zich in het voorjaar van 1973 kandidaat stelde voor het ASVA-voorzitterschap en daarbij gesteund werd door het bestuur van "Machiavelli", de studievereniging van politicologen aan de UvA, zich vanwege hun tegenwerking als zodanig moest terugtrekken. Bij een samenspreking met een aantal ASVA-bestuursleden bleken dezen nl. bezwaren te hebben tegen zijn candidatuur, op grond van tegenstellingen tussen de politicologen en de ASVA, die in het begin van dit jaar aan het licht waren gekomen. Bij die gelegenheid en ook daarna hadden de politicologen ernstige bezwaren geuit tegen de bindingen van de ASVA met de CPN. Speciaal de kandidaat voor het voorzitterschap speelde daarbij een belangrijke rol. In verband hiermee achtte het ASVA-bestuur het niet wenselijk dat deze figuur, die deel uitmaakte van een groep die gepoogd had "de organisatie schade te berokkenen", "politiek niet betrouwbaar was" of zelfs "de eenheid van de vereniging in gevaar" bracht, nu voorzitter zou worden. Om die reden trok de kandidaat zich terug. Interessante bijzonderheid is dat betrokkene een zoon is van een ex-communist, die in vroegere jaren een niet onbelangrijke functie in de CPN bekleedde.

Van het bestuur van de Studentenraad van de VU(SRVU) zijn twee van de negen leden partij-lid, terwijl twee anderen in 1972 opriepen om op de CPN te stemmen. Ook het bestuur van de Utrechtse Studenten Faculteiten (USF) telt CPN-leden, nl. drie van de zeven.

Redacties studentenbladen

In de redactie van het landelijk studentenblad "Student" zitten twee CPN-leden, terwijl ook de directeur lid is van die partij en zelfs een bestuursfunctie heeft in het CPN-district waaronder hij ressorteert. Van de zes redacteuren van het ASVA-blad "Poorter" zijn er drie lid van de partij. Drie van de acht zgn. faculteitsmedewerkers zijn eveneens lid. Ook één der redacteuren van het USF-blad "Troof" is lid van de CPN.

ASVA-vertegenwoordigers in de UR

Tenslotte zijn er van de negen ASVA-vertegenwoordigers of haar aanhangers in de universiteitsraad van de UvA vijf lid van de CPN. In alle vaste UR-commissies hebben twee ASVA-vertegenwoordigers zitting, waarbij steeds één van de twee lid is van de partij. Bovendien is een CPN-lid van mei tot eind augustus jl. tijdelijk vice-voorzitter van die raad geweest.

DETENTE EN INTERNE SOWJETREPRESSIE

De atmosfeer van détente, die in de laatste jaren tussen Oost en West leek gegroeid, werd in de afgelopen twee maanden nogal ruw verstoord door de internationale opspraak rond de toenemende repressie in de Sowjet-Unie. Het pijnlijkste daaraan voor BREZJNEW c.s. was, dat de dissonanten opklonken op een voor hen wel zeer ongelegen tijdstip, immers aan het begin van belangrijke handelsbesprekingen met de Verenigde Staten en aan de vooravond van de tweede ronde van de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking in Genève medio september. Zij hadden gehoopt bij deze gelegenheden een essentieel stuk van de buit binnen te halen, die zij met hun vredesoffensief sinds het eind van de jaren zestig hebben nagejaagd, namelijk concrete afspraken over nauwere economische en technologische samenwerking met het Westen, waar het Sowjetblok om zit te springen.

Nu hechten de Westerse landen in dit overleg sterk aan een meeromvattende Oost-West samenwerking, ondergebracht in hun eis van "vrijer verkeer van ideeën, informatie en personen" als onmisbare voorwaarde voor werkelijke toenadering. De filosofie achter deze Westerse eis is voor de Sowjetleiders evenwel onaanvaardbaar, niet alleen omdat die theoretisch in strijd is met hun conceptie van vreedzame coëxistentie als "bijzondere vorm van klassenstrijd", maar ook omdat zij heel praktisch een bedreiging inhoudt voor hun absolute monopoliepositie binnen de "socialistische gemeenschap" van Oost-Europa. Het Kremlin disqualificeert het aandringen op "vrijer verkeer" als een Westerse poging tot "inmenging" en "ideologische subversie" in de socialistische landen, maar wel beseffend er niet geheel omheen te kunnen heeft het zich bereid verklaard deze kwestie te willen regelen in overeenstemming met "de soevereiniteit, wetten en gewoonten van elk betrokken land". Met deze rekbare restrictie hoopt Moskou kennelijk voldoende controle- en afschermingsmechanismen in de vrijere uitwisseling te kunnen inbouwen om niet met de zo begeerde Westerse know-how en investeringen ook "de verderfelijke bourgeois-invloeden" te hoeven importeren.

Intussen heeft de Sowjetleiding vooral de eigen achterban ingeprent, dat de versoepeling van het buitenlands beleid allerminst ook

binnenlandse ontspanning impliceert, maar integendeel juiste interne disciplineren en "intensivering van de ideologische strijd" vergt. Gelijktijdig werd door een grootscheepse KGB-actie de min of meer georganiseerde oppositie binnen de Sowjet-Unie zo geruisloos mogelijk, maar daarom niet minder doeltreffend opgerold. Hoogtepunt was ongetwijfeld het opblazen van het ondergrondse samizdatblad "Kroniek van actuele gebeurtenissen", dat van 1968 tot eind 1972 met de regelmaat van de klok en grote accuratesse de binnen- en buitenwacht verslag deed van de veelvoudige schending der mensenrechten in de Sowjet-Unie.

De succesvolle KGB-onderneming leek eind augustus bekroond te moeten worden met een meer dan een jaar lang voorbereid showproces tegen twee van de bekendste medewerkers van de "Kroniek", de historicus JA en de econoom KR, die tot volledige bekentenis en medewerking waren bewogen. Doel van de wijd geadverteerde, maar voor Westerse journalisten ontoegankelijke rechtszaak, was blijkbaar om de eigen bevolking te waarschuwen tegen afwijkend gedrag en omgang met buitenlanders, en om de buitenwereld te overtuigen dat de zg. "democratische beweging" in de Sowjet-Unie slechts een Westers verzinsel was en de individuele dissidenten niet anders dan gehuurde provocateurs van de internationale reactie. Op beschuldiging van "anti-Sowjetagitatie en -propaganda" werden JA en KR formeel niet om hun afwijkende meningen, maar om hun "criminele activiteit als betaalde agenten van buitenlandse anti-Sowjetorganisaties" veroordeeld tot relatief zeer milde straffen zogenaamd vanwege hun "daadwerkelijk berouw" en "actieve medewerking".

Inmiddels waren reeds tal van minder meegaande opposanten veel opvallender uitgeschakeld door langdurige gevangenisstraffen, opsluiting in "psychiatrische inrichtingen" of gedwongen ballingschap in het buitenland. Met heel deze omzichtig uitgevoerde operatie meenden BREZJNEV en de zijnen waarschijnlijk voldoende haken en ogen te kunnen wegnemen om zich bij de naderende Oost-West onderhandelingen zonder al te veel klee-scheuren te kunnen heenwerken door het onvermijdelijk overleg over wat engere humanitaire en culturele contacten over en weer.

Wanneer ze dit al verwachtten, dan hebben zij niet gerekend op de persoonlijke moed en zeggingskracht van enkele prominente Sowjetdissidenten, met name de vermaarde atoomgeleerde SACHAROW en schrijver SOLZHENITZYN, die juist in deze kritische fase de aandacht van de wereldopinie vestigden op het Sowjetrussische onderdrukkingssysteem en het

Westen opriepen niet in te gaan op de Moskouse détente-politiek, zolang geen verbetering in dat systeem werd aangebracht. In open brieven, interviews en zelfs persconferenties met buitenlandse correspondenten in Moskou waarschuwden zij de Westerse landen vanaf begin augustus onophoudelijk tegen elke "toenadering tot de Sowjet-Unie, die niet vergezeld zou gaan van democratisering van dit land en opheffing van zijn isolement". SACHAROW betoogde dat "indien de Westerse landen accoord gaan met vreedzame coëxistentie op Kremlin-voorwaarden, zij een confrontatie riskeren met een Sowjet-Unie, die tot de tanden toe bewapend is en een gevaar vormt voor haar burenen", en preciseerde dat zo'n accoord "slechts zal duren zolang de politieke en economische noodzaak van het ogenblik de leiders van dit land dwingt het na te leven".

BREZJNEW ziet zich met zijn détente-politiek vermoedelijk ernstig in verlegenheid gebracht door dit compromitterende geluid van eigen bodem. De autoriteit en reputatie van beide illustere critici staan er niet alleen borg voor, dat hun opzienbarende uitspraken in heel de wereld grote publiciteit en aandacht krijgen, maar maken het ook vrijwel ondoenlijk hen krachtdadig het zwijgen op te leggen zonder enorme internationale opschudding te veroorzaken. Vooralsnog beperken de tegenmaatregelen zich dan ook tot een overigens formidabele perscampagne, waarin SACHAROW en SOLZHENITZYN verguisd worden om hun "anti-Sowjet-laster over de socialistische realiteit en politiek van ontspanning". Kenmerkend is de stroom van open en ingezonden brieven, waarin allerlei categorieën Sowjetburgers, maar vooral wetenschappers en kunstenaars, zich tegen hen keren en afrekenen met hun "belastering van het Sowjetland" en "verstoring van de vreedzame coëxistentie". De bedoeling van deze hetze is klaarblijkelijk aan te tonen, dat de twee gerenommeerde opposanten op dit stuk geen stroming van enige betekenis in de openbare Sowjetmening vertegenwoordigen, maar bijna geheel geïsoleerd staan. Het is overigens opmerkenswaard dat dit soort brieven veelal aanmerkelijk minder ondertekenaars telt, dan logischerwijze mocht worden verwacht, bijvoorbeeld slechts 40 van de ongeveer 250 leden van de gezaghebbende Sowjet-academie van Wetenschappen. Bovendien ondervinden de twee non-conformisten niet alleen adhaesie uit het buitenland, maar ook openlijke bijval van een aantal bekende landgenoten, die niet zelden naar hun voorbeeld een rechtstreeks appèl richten aan o.a. het Amerikaanse Congres en de Europese Veiligheidsconferentie om in de ontspanningsdialoog de Sowjetre-

pressie expliciet aan de orde te stellen.

Het is niet ondenkbaar dat de Sowjetleiding zich in dit moeilijke dilemma uiteindelijk toch gedwongen zal voelen deze schadelijke gang van zaken te stuiten met effectieve strafmaatregelen en de internationale verontwaardiging dan maar voor lief zal nemen in de niet geheel ongegronde hoop dat die op den duur toch wel weer zal luwen. De autoriteiten hebben reeds nauwelijks bedekt met rechtsvervolging van SACHAROW en SOLZHENITZYN bedreigd, door te verklaren dat zij niet "immuun" zijn voor een dagvaarding wegens "misdaden tegen de Sowjetstaat" en door hun namen nadrukkelijk te betrekken in de rechtsgang tegen JA en KR. Ondertussen trachten zij kennelijk de nadelige effecten zo goed mogelijk te neutraliseren met opvallende, maar in wezen nogal vrijblijvende of onbetekenende gestes tegenover het Westen, zoals de opheffing van het storen van sommige Westerse radiozenders en de formele ratificatie van twee VN-conventies inzake de rechten van de mens.

Een interessant aspect aan deze zaak is de mogelijkheid, dat alle ophef rond de dissidenten wel eens opzettelijk kan zijn aangewakkerd door tegenstanders van BREZJNEW aan de Sowjettop, met het oogmerk diens détente-politiek te frustreren. Reeds geruime tijd zijn er tekenen, die erop wijzen dat tot in het Kremlin toe meningsverschillen bestaan over de huidige ontspanningspolitiek en de daarmee samenhangende risico's van "imperialistische infiltratie" en "ideologische infectie". Een aanwijzing voor deze discussie kan men vinden in de Sowjetpers, waarin nu eens de toenadering tot het Westen omstandig wordt verdedigd, dan weer het gevaar ervan bijna provocerend uit de doeken gedaan. Het is moeilijk BREZJNEW's opposenten precies te identificeren, maar volgens verschillende waarnemers moeten zij tot in de hoogste Sowjetleiding vertegenwoordigd zijn en belangrijke steunpunten vinden in KGB en leger, waarvan de chefs tijdens het jongste aprilplenum van het CC/CPSU naar het Politburo promoveerden. Leek het er tijdens dat plenum aanvankelijk op dat BREZJNEW met de uitstoting van SHI en WOI het pleit definitief in zijn voordeel had beslecht, thans zou het er naar kunnen uitzien dat zijn rivalen een tegenoffensief wagen nu zijn détente-politiek zich in gevaarlijk gebied bevindt, namelijk op een moment dat al wel reeds de binnenlandse risico's ervan aan de dag treden, maar nog niet de beoogde winstkansen zijn gerealiseerd. In deze kritieke situatie zouden de tegenkrachten in het Kremlin vooral de publiciteit rond de zaak JA -KR en de campagne

tegen SACHAROW en SOLZHENITZYN hebben aangegrepen om de toenaderingspolitiek tegenover het Westen te ondermijnen en daarmee de positie van BREZJNEW, die zich zozeer met die politiek heeft geïdentificeerd. In dit verband wordt er wel op gewezen, dat de Sowjetmedia voornoemde dissidentenkwesties hebben behandeld op een nogal chaotische en soms uitzonderlijk felle wijze, die niet erg schijnt te passen in de doorgaans omzichtige stijl van het BREZJNEW-regiem. Wat hier ook van zij, in elk geval lijkt er voldoende aanleiding om althans rekening te houden met de mogelijkheid van machtsverschuivingen in de Sowjet-Unie, die ongetwijfeld ook van invloed zouden zijn op de algehele Oost-West-verhouding.

*

* *